

Arkadiusz PŁOMIŃSKI*
Eligiusz MAŁOLEPSZY**

Przyczynek do dziejów turystyki narciarskiej w województwie sieradzkim w latach 1975–1998

Streszczenie

Turystyka narciarska na obszarze województwa sieradzkiego w latach 1975–1998 była związana z dwoma organizacjami społecznymi: Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym oraz Zrzeszeniem Ludowe Zespoły Sportowe. Upowszechnianiem turystyki narciarskiej w ramach Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w województwie sieradzkim zajmował się Klub Narciarski działający w strukturach Oddziału Towarzystwa w Zduńskiej Woli. W latach 1975–1998 członkowie Klubu Narciarskiego corocznie organizowali wyjazdy w góry na obozy narciarskie. Początkowo turnusy były organizowane w schroniskach krajowych. Po „otwarciu” granic w latach dziewięćdziesiątych XX wieku odbywały się w Czechosłowacji, a następnie w Czechach i Słowacji. Natomiast główną formą działalności Wojewódzkiego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Sieradzu w zakresie upowszechnienia turystyki narciarskiej była organizacja i udział w imprezach turystycznych. W latach 1975–1998 członkowie zrzeszenia brali czynny udział w ogólnopolskich i międzynarodowych rajdach narciarskich, m.in.: Ogólnopolskim Narciarskim Rajdzie Chłopskim w Rajczy (od 1993 roku międzynarodowym) i Ogólnopolskim Podhalańskim Rajdzie Narciarskim LZS w Białym Dunajcu.

Słowa kluczowe: narciarstwo, turystyka, województwo sieradzkie.

Celem pracy jest przedstawienie rozwoju turystyki narciarskiej na obszarze województwa sieradzkiego w latach 1975–1998. W pracy zastosowano następujące metody badawcze: analizę źródeł historycznych, indukcję, dedukcję, syntezę oraz metodę porównawczą. Cezurę początkową pracy wyznacza 1975 rok, w którym weszła w życie reforma administracyjna o dwustopniowym podziale terytorialnym kraju. W wyniku reformy zostało utworzone województwo sie-

* Dr, Instytut Wychowania Fizycznego, Turystyki i Fizjoterapii, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie.

** Dr hab. prof. AJD, Instytut Wychowania Fizycznego, Turystyki i Fizjoterapii, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie.

radzkie¹. Cezurę końcową wyznacza 1998 rok, w którym zostało zlikwidowane województwo sieradzkie, a jego ziemie ponownie zostały włączone do województwa łódzkiego. Do przygotowania pracy zostały wykorzystane źródła archiwalne, drukowane, prasowe oraz literatura przedmiotu. Kwerenda materiałów źródłowych została przeprowadzona w Archiwum Państwowym w Łodzi Oddział w Sieradzu (Zespoły: Urząd Statystyczny w Sieradzu z lat 1975–1998, Urząd Wojewódzki w Sieradzu z lat 1975–1998) oraz w składnicach akt stowarzyszeń, towarzystw i organizacji społecznych prowadzących działalność turystyczną na obszarze województwa sieradzkiego.

Początki turystyki narciarskiej na ziemiach polskich datujemy na przełom XIX i XX wieku. Jednym z pionierów tej nowej formy turystyki był Stanisław Barabasz, który w 1894 roku przywiózł do Zakopanego pierwsze narty – skonstruowane przez siebie w Cieklinie². W tym samym roku Barabasz wraz z Janem Fischerelem odbył pierwszą historyczną wycieczkę narciarską w Tatry do Czarnego Stawu Gąsienicowego³. Rosnąca popularność i coraz większe grono sympatyków „białego szaleństwa” zaowocowały powstaniem organizacji i towarzystw społecznych propagujących narciarstwo. Były to m.in.: Polskie Towarzystwo Tatrzańskie (utworzone w 1873 roku jako Galicyjskie Towarzystwo Tatrzańskie), Karpackie Towarzystwo Narciarzy we Lwowie (utworzone 29 stycznia 1907 roku), Tatrzańskie Towarzystwo Narciarzy w Krakowie (statut Towarzystwa zatwierdzono 23 listopada 1910 roku) i Towarzystwo Krzewienia Narciarstwa (powstałe w 1932 roku)⁴. Ponadto upowszechnianie turystyki narciarskiej było jednym z aspektów działalności powstałego w 1867 roku Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Jak piszą Małgorzata i Aleksander Wiecheć,

Sokoli organizowali zbiorowe wycieczki górskie w zimie, dając początek turystyce narciarskiej [...]. Przykładem może być pierwsza wycieczka zimowa na Łomnicę w 1900 roku⁵.

¹ Województwo sieradzkie (1975–1998), utworzone na podstawie ustawy o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa, w skład którego weszły miasta: Sieradz, Błaszki, Łask, Poddębice, Szadek, Warta, Wieluń, Zduńska Wola i Złoczew, oraz gminy z powiatów: sieradzkiego, kaliskiego, łaskiego, łódzkiego, pajęczańskiego, poddębickiego, tureckiego i wieluńskiego, obejmowało powierzchnię 4870 km², co stanowiło 1,56% powierzchni Polski.

² L. Rak, *Stanisław Barabasz – ojciec polskiego narciarstwa?*, [w:] L. Rak, E. Małolepszy (red.), *Narciarstwo polskie 1888–2008*, Jasło 2009, s. 21.

³ J. Gaj, *Dzieje turystyki w Polsce*, Warszawa 2008, s. 44.

⁴ J. Kapłon, *Karpackie Towarzystwo Narciarzy we Lwowie – zarys dziejów*, [w:] L. Rak, E. Małolepszy (red.), *Narciarstwo polskie 1888–2008*, Jasło 2009, s. 52–54, tegoż, *Tatrzańskie Towarzystwo Narciarzy w latach 1910–1951 – zarys dziejów*, [w:] L. Rak (red.), *Sporty zimowe w tradycji polskiej kultury fizycznej*, Częstochowa 2011, s. 47–49; W. Krygowski, *Dzieje Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego*, Wydawnictwo PTTK „Kraj”, Warszawa – Kraków 1988, s. 19–21; L. Rak, *Wybrane kierunki działalności Towarzystwa Krzewienia Narciarstwa w latach 1932–1939*, [w:] R. Urban, L. Nowak, A. Kowalczyk (red.), *Kultura fizyczna w czasach zaborów i w drugiej Rzeczypospolitej*, Gorzów Wielkopolski 2012, s. 105.

⁵ M. Wiecheć, A. Wiecheć, *Początki narciarstwa w „Sokole” w Polsce*, [w:] J. Rodziewicz-Gruhn, E. Małolepszy (red.), „Prace Naukowe WSP w Częstochowie. Seria: Kultura Fizyczna” z. 5, Częstochowa 2003, s. 62–64.

Istotne zmiany dotyczące funkcjonowania organizacji i towarzystw turystycznych nastąpiły po zakończeniu drugiej wojny światowej. Wprowadzenie w Polsce systemu totalitarnego uniemożliwiło reaktywowanie niektórych przedwojennych organizacji i towarzystw społecznych działających na polu kultury fizycznej i turystyki (m.in. Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”)⁶. Ponadto w 1950 roku (z inicjatywy Rady Turystycznej działającej przy Ministerstwie Komunikacji) Polskie Towarzystwo Krajoznawcze zostało połączone z Polskim Towarzystwem Tatrzańskim, tworząc Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK). Do nowo powstałego Towarzystwa przystąpiły również mniejsze organizacje turystyczne, m.in. Tatrzańskie Towarzystwo Narciarzy – którego rolę i tradycję w krzewieniu turystyki narciarskiej przejęła, działająca przy Zarządzie Głównym PTTK, Komisja Turystyki Narciarskiej⁷.

1 czerwca 1975 roku wprowadzono nowy dwustopniowy podział administracyjny Polski, tworząc 49 województw w miejsce dotychczasowych 17. Jednym z nowo powstałych województw było województwo sieradzkie. Kształt prawny reformie nadały dwie ustawy z 28 maja 1975 roku: o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. nr 16, poz. 89) i o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych (Dz. U. nr 16, poz. 91)⁸. W latach 1975–1998 działalność turystyczną na obszarze województwa sieradzkiego prowadziły: Automobilklub Sieradzki, oddziały Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, oddziały Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej, Oddział Wojewódzki Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych, Wojewódzkie Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe, Wojewódzkie Zrzeszenie Sportowe Spółdzielczości Pracy „Start” oraz organizacje młodzieżowe⁹. Ponadto działalność gospodarczą z zakresu turystyki na obszarze województwa sieradzkiego prowadziły: Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Turystyczne „Tursir”, oddziały Polskiego Biura Turystycznego „Orbis” i Ogólnokrajowej Spółdzielni Turystycznej „Gromada”, Wojewódzkie Biuro Turystyki Młodzieżowej „Juventur”, Biuro Usług Turystycznych i Rekreacyjnych Ośrodka Sportu i Rekreacji (OSiR) w Sieradzu, Biuro Obsługi Ruchu Turystycznego OSiR w Wieluniu oraz Biura Obsługi Ruchu Turystycznego PTTK w Sieradzu, Wieluniu, Łasku i Zduńskiej Woli¹⁰. Natomiast spośród ww. organi-

⁶ J. Gaj, K. Hądzelek, *Dzieje kultury fizycznej w Polsce*, Poznań 1997, s. 218.

⁷ J. Kapłon, *Tatrzańskie Towarzystwo Narciarzy...*, s. 56.

⁸ „Dziennik Ustaw” 1975, nr 17, poz. 92.

⁹ Archiwum Państwowe w Łodzi, Oddział w Sieradzu (APŁOS), Urząd Wojewódzki w Sieradzu z lat 1975–1998 (UWS), sygn. 1811, Informacja o stanie realizacji „Programu Rozwoju Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki w Województwie Sieradzkim”, b. pag.; APŁOS, UWS, sygn. 1811, Ocena obsługi ruchu turystycznego i stanu bazy na terenie województwa sieradzkiego, b. pag.; APŁOS, UWS, sygn. 1811, Sprawozdanie z wykonania „Programu Rozwoju Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki do 1985 roku”, b. pag.

¹⁰ APŁOS, UWS, sygn. 1811, Informacja o stanie realizacji „Programu Rozwoju Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki w Województwie Sieradzkim”, b. pag.; APŁOS, UWS, sygn. 1811, Ocena obsługi ruchu turystycznego i stanu bazy na terenie województwa sieradzkiego, b. pag.

zacji upowszechnianiem turystyki narciarskiej zajmowały się: Oddział PTTK w Zduńskiej Woli i Wojewódzkie Zrzeszenie LZS w Sieradzu.

Początki narciarstwa w Zduńskiej Woli, jak pisze Jerzy Kozłowski,

[...] należy kojarzyć z próbami ślizgów młodzieży w okresie międzywojennym i czasie okupacji, na nartach wykonanych z różnych deszczulek, a nawet z klepek od beczek po śledziach¹¹.

Poprawa jakości sprzętu narciarskiego wśród zduńskowolskich narciarzy nastąpiła po zakończeniu drugiej wojny światowej. Wówczas to pozyskiwano narty wraz z innymi akcesoriami narciarskimi z magazynów ponemieckich zlokalizowanych przy ulicy Złotnickiego oraz z siedziby organizacji Hitlerjugend przy ulicy Szkolnej nr 4¹². W kolejnych latach zaczęto organizować pierwsze grupowe wyjazdy „na narty” w góry (m.in. w 1947 roku Harcerski Chór Rewelersów obozował w Karpaczu i dokonał zjazdu ze Strzechy Akademickiej przez Samotnię do świątyni Wang) oraz wycieczki i rajdy narciarskie w okolicach Zduńskiej Woli (Góry Czechowskie i Porębskie)¹³. Wszystkie wcześniejsze doświadczenia narciarskie oraz udział Ryszarda Lafery i Wojciecha Formańskiego w kursie narciarskim (8–21 stycznia 1967 roku w Turbaczu) zaowocowały powstaniem Klubu Narciarskiego działającego przy Oddziale PTTK w Zduńskiej Woli. Zebranie organizacyjne Klubu odbyło się 14 marca 1968 roku i wzięły w nim udział 23 osoby. Podczas zebrania prezesem Klubu Narciarskiego wybrano Wojciecha Formańskiego, sekretarzem Jerzego Kozłowskiego, a skarbnikiem Janusza Kalinowskiego¹⁴. W latach 1975–1998 członkowie Klubu Narciarskiego corocznie organizowali wyjazdy w góry na obozy narciarskie. Początkowo turnusy organizowano w schroniskach krajowych. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku także w Czechosłowacji, a następnie w Czechach i Słowacji (tab. nr 1)¹⁵.

¹¹ J. Kozłowski, *Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (40-lecie Oddziału w Zduńskiej Woli). Klub Narciarski (30 lat narciarskiej emocji)*, Zduńska Wola 1996, b. pag.

¹² Sprzęt narciarski, znajdujący się w magazynach w Zduńskiej Woli w okresie drugiej wojny światowej, Niemcy rekwirowali w krajach okupowanej Europy. Gromadzone narty wraz z akcesoriami były przygotowywane (m.in. malowane na biało) dla żołnierzy Wehrmachtu walczących na wschodzie. Sprzęt był różnej wartości, od zwykłych nart wykonanych z drewna brzoźowego i grabowego aż po „hikory” robione przez wyspecjalizowane zakłady.

¹³ Składnica Akt Oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Zduńskiej Woli, *50 lat krzewienia patriotyzmu lokalnego PTTK w Zduńskiej Woli* – wydawnictwo okazjonalne (50 lat PTTK w Zduńskiej Woli), b. pag.

¹⁴ J. Kozłowski, *Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (40-lecie Oddziału w Zduńskiej Woli)...*, b. pag; tegoż, *Opowieści z miasta nad Brodnią*, Zduńska Wola 2005, s. 229.

¹⁵ *50 lat krzewienia patriotyzmu lokalnego PTTK w Zduńskiej Woli* – Wydawnictwo okazjonalne (50 lat PTTK w Zduńskiej Woli), b. pag.

Tabela 1. Turnusy wraz z uczestnikami organizowane przez Klub Narciarski Oddziału PTTK w Zduńskiej Woli w latach 1975–1996

Rok	Miejsce obozu narciarskiego	Uczestnicy
1975	Klimczok	A. i W. Formańscy, R. i Z. Laferowie, J. i N. Kalinowscy, J. Kozłowski, G. Kałużyńska
1976	Klimczok	A. i W. Formańscy, R. i Z. Laferowie, J. i N. Kalinowscy, J. Kozłowski, G. Kałużyńska, A. Błaszczyk
1977	Schronisko na Turbaczu	A. i W. Formańscy, R. i Z. Laferowie
1978	Samotnia	A., B. i W. Formańscy, R. Lafery, J. Kalinowski, J. Kozłowski, A. Zawadzki
1979	Schronisko na Stożku	A., J., W. i B. Formańscy, G. Kałużyńska, J. Chinalski, A. Błaszczyk, J. Kalinowski
1980	Wielkie Racza	A., B. i W. Formańscy, R. Lafery, T. Wijaszka, J. i N. Kalinowscy, J. Kozłowski, J. Chinalski, J. Salamonowicz, A. i M. Zawadzcy.
1981	Prehyba	R. Rosiński, J. Salamonowicz, A. Błaszczyk, J. Kozłowski, B. i W. Formańscy, R. i Z. Laferowie, J. i N. Kalinowscy, T. Wijaszka
1982	Błatnia	R. i Z. Laferowie, R. Rosiński, J. Kozłowski, J. i N. Kalinowski, A. i J. Wijaszka, R. Jakubek
1983	Schronisko na Hali Chochołowskiej	A. i M. Zawadzcy, R. Sokołowska, J. Kozłowski, B. i W. Formańscy, N. i J. Kalinowscy, T. R. Lafery, J. Salamonowicz
1984	Kalatówki	N. i J. Kalinowscy, R. i Z. Laferowie, R. Sokołowska, M. Kałużyńska, J. Mikołajczyk, J. Salamonowicz, K. i J. Kozłowski
1985	Hala Szrenicka	R. i Z. Laferowie, R. Sokołowska, G. Kałużyńska, J. Chinalski, J. Kalinowski, M. Formański, J. Mikołajczyk, J. Kozłowski
1986	Przysłop pod Baranią Górą	R. i T. Laferowie, J. i N. Kalinowscy, I. i J. Chinalscy, R. Sokołowska, M. Kałużyńska, J. Mikołajczyk, M. Formański, J. Kozłowski
1987	Stożek	N. i J. Kalinowscy, R. i Z. Laferowie, A. Kowalik, M. Kałużyńska, J. Formański, R. Sokołowska, J. Mikołajczyk, J. Chinalski, J. Kozłowski, M. Niedźwiecki, J. Salamonowicz
1988	Rysianka	N. i J. Kalinowscy, R. i Z. Laferowie, A. i J. Kowalikowie, R. Sokołowska, M. Kałużyńska, E. Woźniak, M. Niedźwiecka, J. Kozłowski, J. Salamonowicz, T. Wijaszka, K. Ginda, J. Chinalski
1989	Barania Góra	N. i J. Kalinowscy, R. i Z. Laferowie, R. Sokołowska, M. Niedźwiecka, A. i M. Kałużyńscy, J. Salamonowicz, K. Samorek, T. Wijaszka, J. Kozłowski
1990	Hala Miziowa	R. Sokołowska, J. i J. Kalinowscy, Z. i R. Laferowie, T. Wijaszka, J. Salamonowicz, K. Somorek, J. Mikołajczyk, M. Niedźwiecka, J. Kozłowski

Tabela 1. Turnusy wraz z uczestnikami... (cd.)

Rok	Miejsce obozu narciarskiego	Uczestnicy
1991	Hala Miziowa	J. i J. Kalinowscy, Z. i R. Laferowie, M. Niedźwiecki, R. Sokołowska, T. i J. Wijaszkwie, J. Salamonowicz, K. Somorek, J. i B. Chinalscy, J. i A. Mikołajczykowie, R. Suwałd, J. Kozłowski
1992	Spindlerovy Mlyn	T. i R. Laferowie, R. Sokołowska, J. i J. Kalinowscy, M. Niedźwiecki, J. Mikołajczyk, M. i J. Salamonowiczowie, A. i T. Wijaszkwie, R. Sokołowska
1993	Chopok	T. i R. Laferowie, R. Sokołowska, J. i J. Kalinowscy, T. Wijaszka, J. Salamonowicz, M. Formański
1994	Zieleniec	R. Sokołowska, J. i J. Kalinowscy, Z. i R. Laferowie, E. Niedźwiecka, J. Mikołajczyk, R. Rosiński, M. i T. Formańscy, A. Podkościelny
1995	Chata Vratna	J. i J. Kalinowscy, Z. i R. Laferowie, E. Niedźwiecka, R. Sokołowska, T. i J. Wijaszkwie, J. Salamonowicz, J. Mikołajczyk, A. Podkościelny
1996	Mala Morawska	T. i R. Laferowie, R. Sokołowska, J. i J. Kalinowscy, E. Niedźwiecka, T. i J. Wijaszkwie, M. i J. Salamonowiczowie, M. Somorek
1996	Zieleniec	A. i J. Mikołajczykowie, R. Rosiński, A. Podkościelny, J. i J. Kalinowscy, Z. i R. Laferowie, E. Niedźwiecka, R. Sokołowska, R. Rosiński

Źródło: J. Kozłowski, *Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (40-lecie Oddziału w Zduńskiej Woli)...*, b. pag.

Podczas obozów członkowie Klubu brali udział w kursach narciarskich, ogólnopolskich zlotach miłośników gór, organizowali zawody narciarskie, konkursy literackie, jak również omawiali sprawy związane z bieżącym funkcjonowaniem (m.in. ustalano wysokość składek członkowskich, dokonywano wyboru władz klubowych)¹⁶. W omawianym okresie pracami Klubu kierowali m.in.: Wojciech Formański, Janina Kalinowska, Janusz Kalinowski, Jerzy Kozłowski i Ryszard Lafery. Liczba członków Klubu Narciarskiego Oddziału PTTK w Zduńskiej Woli na przestrzeni dwudziestu trzech omawianych lat wykazywała tendencje zmienne. W latach 1975–1978 Klub Narciarski zrzeszał 14 członków¹⁷. W kolejnym roku (1979) liczba narciarzy zwiększyła się o jedną osobę –

¹⁶ J. Kozłowski, *Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (40-lecie Oddziału w Zduńskiej Woli)...*, b. pag.

¹⁷ APŁOS, Urząd Statystyczny w Sieradzu z lat 1975–1998 (dalej: USS), sygn. 185, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego i działalności programowej i turystycznej Oddziału Okręgu PTKK w Sieradzu za 1975 rok, b. pag.; APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału

15 członków¹⁸. Lata osiemdziesiąte XX wieku przyniosły nieznaczny spadek liczby narciarzy należących do Klubu (1982 rok – 13 członków, 1983 – 13, 1984 – 13, 1986 – 14 i 1987 – 14)¹⁹. Wzrost liczby członków w porównaniu do lat wcześniejszych możemy zaobserwować w pierwszych latach transformacji ustrojowej (1991 rok – 21 członków, 1992 – 22 i 1993 – 21)²⁰. Tendencje wzrostowe były krótkotrwałe i już w następnych latach liczba narciarzy zrzeszonych w Klubie zmniejszyła się dwukrotnie (1994 rok – 12 członków, 1995 – 10)²¹. Natomiast ostatnie lata omawianego okresu to ponowny wzrost stanu osobowego Klubu. W latach 1996–1997 do Klubu Narciarskiego Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli należało 14 członków²².

Turystyka narciarska w Ludowych Zespołach Sportowych (LZS) ziemi sieradzkiej swoje początki miała w latach pięćdziesiątych XX wieku. Wówczas to w LZS „Zduny” uprawiano narciarstwo nizinne z bazą na Porębskich Górach.

Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1976 rok, b. pag.; APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1977 rok, b. pag.; APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1978 rok, b. pag.

¹⁸ APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1979 rok, b. pag.

¹⁹ APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1982 rok, b. pag.; APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1983 rok, b. pag.; APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1984 rok, b. pag.; APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1986 rok, b. pag.; APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1987 rok, b. pag.

²⁰ APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1991 rok, b. pag.; APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1992 rok, b. pag.; APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1993 rok, b. pag.

²¹ APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1994 rok, b. pag.; APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1995 rok, b. pag.

²² APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1996 rok, b. pag.; APŁOS, USS, sygn. 188, Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1997 rok, b. pag.

Organizowano rajdy, zdobywając punkty na Nizinną Odznakę Narciarską. Inicjatorem i propagatorem tych działań był zduńskowolanin Jerzy Kozłowski²³. Adekwatnie do Zduńskiej Woli turystyka narciarska rozwijała się w sieradzkim LZS. Rada Powiatowa sieradzkiego LZS wraz z radami gminnymi z obszaru powiatu sieradzkiego organizowała rajdy i imprezy narciarskie, m.in. w 1972 roku zorganizowano zawody narciarskie i szkółkę narciarską dla początkujących adeptów turystyki narciarskiej (Burzenin – 1972)²⁴. Ponadto członkowie LZS z powiatu sieradzkiego brali czynny udział w rajdach narciarskich, m.in. w 1970 roku drużyna „Komandos” z sieradzkiego LZS zajęła III miejsce w klasyfikacji końcowej rajdu turystyczno-narciarskiego rozgrywanego w Bieszczadach²⁵.

Istotny wpływ na rozwój turystyki narciarskiej w Zrzeszeniu LZS na obszarze województwa sieradzkiego miała reforma administracyjna z 1975 roku, która pociągnęła za sobą przeobrażenia organizacyjne w zakresie zarządzania kulturą fizyczną i turystyką na szczeblu wojewódzkim. W związku z dostosowaniem struktury organizacyjnej kultury fizycznej i turystyki do nowego podziału administracyjnego kraju, w dniu 7 sierpnia 1975 roku odbył się zjazd założycielski Wojewódzkiego Zrzeszenia LZS w Sieradzu²⁶. W strukturach wojewódzkich Zrzeszenia programowaniem i koordynowaniem zadań z zakresu rozwoju turystyki w środowisku wiejskim zajmowała się – działająca przy Radzie Wojewódzkiej LZS – Wojewódzka Komisja Turystyki Wiejskiej (WKTW). W strukturach WKTW na obszarze województwa sieradzkiego działały sekcje odpowiedzialne za rozwój poszczególnych form turystyki. Jedną z nowo powstałych sekcji była sekcja turystyki narciarskiej²⁷. Wojewódzka Komisja Turystyki Wiejskiej była również inicjatorem powstania wyciągu narciarskiego (typu orczykowego) w Strońsku (gmina Zapolice). Wyciąg, dzięki wsparciu finansowemu Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych w Sieradzu, został uruchomiony 31 stycznia 1980 roku. Oddanie do użytku wyciągu było dużym wydarzeniem dla pasjonatów narciarstwa i turystyki narciarskiej²⁸. Wyciąg użytkowany był tylko do końca lat osiemdziesiątych XX wieku, a ostatni jego element (koło zębate) został zdemontowany po likwidacji województwa sieradzkiego.

Główną formą działalności Wojewódzkiego Zrzeszenia LZS w Sieradzu w zakresie upowszechnienia turystyki narciarskiej była organizacja i udział w imprezach turystycznych. W latach 1975–1998 członkowie zrzeszenia brali udział w ogólnopolskich i międzynarodowych rajdach narciarskich, odnosząc

²³ J. Kozłowski, *Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze...*, b. pag.

²⁴ Kronika Rady Powiatowej Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Sieradzu z lat 1964–1975, b. pag.

²⁵ Tamże.

²⁶ „Głos Robotniczy” 1975, nr 174, s. 2.

²⁷ „Wiadomości Sportowe” 1980, nr 13, s. 6; Kronika Rady Wojewódzkiej Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Sieradzu 1975–1989, b. pag.

²⁸ Kronika Rady Wojewódzkiej Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Sieradzu 1975–1989, b. pag.

w nich wiele sukcesów²⁹. W lutym 1976 roku drużyna narciarzy WKTW (oparta na narciarzach LZS Burzenin) zajęła czwarte miejsce w klasyfikacji końcowej w centralnym rajdzie narciarskim rozgrywanym w Zakopanem³⁰. W omawianym okresie najpopularniejszą, a zarazem najważniejszą imprezą narciarską dla turystów z województwa sieradzkiego był Ogólnopolski Narciarski Rajd Chłopski odbywający się w Rajczy³¹. W latach 1975–1979 największy sukces narciarze z województwa sieradzkiego odnieśli w 1977 roku. W X (jubileuszowym) rajdzie na 42 startujące zespoły w klasyfikacji wojewódzkiej sieradzanie zajęli drugie miejsce, przegrywając tylko z drużyną gospodarzy – województwem bielskim³². Zwycięską drużynę tworzyły trzy zespoły reprezentujące: Ludowy Klub Sportowy i Turystyczny „Burza” Burzenin, WKTW Sieradz i LZS Sieradz „Komandosi”³³. Starty w latach osiemdziesiątych XX wieku reprezentanci województwa sieradzkiego rozpoczęli od zajęcia drugiego miejsca w klasyfikacji wojewódzkiej (1980 rok)³⁴. „Srebrne” miejsce wywalczyła 53-osobowa drużyna, podzielona na siedem zespołów 6-osobowych (startowały na trasach dwudniowych – 22 km) i dwa zespoły 5-osobowe (startowały na trasach jednodniowych – 12 km)³⁵. Jednak najbardziej owocne w sukcesy były lata 1986–1993, kiedy to województwo sieradzkie reprezentowały drużyny Zespołu Szkół Rolniczych (ZSR) z Sędziejowic³⁶. W latach 1988 (XX, jubileuszowy rajd), 1990 i 1992 województwo sieradzkie zwyciężyło w klasyfikacji wojewódzkiej³⁷. Natomiast w latach 1986, 1991 i 1993 województwo sieradzkie zajęło drugie miejsce w klasyfikacji województw³⁸. Ponadto w rywalizacji drużynowej narciarze

²⁹ Kronika Sekcji Turystycznej LZS przy Zespole Szkół Rolniczych w Sędziejowicach z lat 1990–1999, b. pag.; „Wiadomości Sportowe” 1986, nr 8, s. 2.

³⁰ Kronika Rady Wojewódzkiej Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Sieradzu 1975–1989, b. pag.

³¹ Ogólnopolski Narciarski Rajd Chłopski w Rajczy – początki rajdu sięgają 1947 roku, kiedy po raz pierwszy młodzież wiejska mieszkająca na obszarze Beskidu Żywieckiego spotkała się na imprezie turystycznej w Rajczy. W latach pięćdziesiątych XX wieku impreza nabrała rozmachu i urosła do rangi powiatowych i wojewódzkich mistrzostw. Od 1967 roku spotkaniom turystów wiejskich w Rajczy patronowała Rada Główna Zrzeszenia LZS, a impreza otrzymała rangę ogólnokrajową (od 1993 międzynarodową). W programie imprezy oprócz rajdów turystyczno-narciarskich znajdowały się inne imprezy, m.in.: slalom gigant, bieg płaski. Natomiast na zakończenie imprezy odbywał się tradycyjny festyn ludowy połączony z konkursami i występami regionalnych zespołów artystycznych.

³² „Głos Robotniczy” 1977, nr 48, s. 2.

³³ Kronika Rady Wojewódzkiej Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Sieradzu 1975–1989, b. pag.

³⁴ „Głos Robotniczy” 1980, nr 45, s. 2.

³⁵ Kronika Rady Wojewódzkiej Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Sieradzu 1975–1989, b. pag.

³⁶ „Nad Wartą” 1986, nr 10, s. 12; „Nad Wartą” 1989, nr 10, s. 12.

³⁷ Kronika Sekcji Turystycznej LZS przy Zespole Szkół Rolniczych w Sędziejowicach z lat 1985–1989, b. pag.; Kronika Sekcji Turystycznej LZS przy Zespole Szkół Rolniczych w Sędziejowicach z lat 1990–1999, b. pag.; „Wiadomości Sportowe” 1990, nr 7–8, s. 2; „Wiadomości Sportowe” 1992, nr 2, s. 16, 17.

³⁸ Kronika Sekcji Turystycznej LZS przy Zespole Szkół Rolniczych w Sędziejowicach z lat 1985–1989, b. pag.; Kronika Sekcji Turystycznej LZS przy Zespole Szkół Rolniczych w Sędziejowicach z lat 1990–1999, b. pag.

z Sędziejowic w 1986 i 1990 roku wywalczyli pierwsze miejsce, a w roku 1991 na podium stanęły aż dwie drużyny ZSR w Sędziejowicach – zajmując drugie i trzecie miejsce³⁹. Województwo sieradzkie było również reprezentowane na Ogólnopolskim Podhalańskim Rajdzie Narciarskim LZS (ZSR w Sędziejowicach). Rajd Podhalański był organizowany corocznie na trasach narciarskich w Białym Dunajcu, począwszy od 1996 roku. Najwyższą lokatę narciarze z województwa sieradzkiego wywalczyli w 1997 roku, zajmując 6 miejsce na 23 reprezentacje wojewódzkie. Najwyżej sklasyfikowanym zawodnikiem z sędziejowickiej drużyny był Robert Bednarek, który zajął drugie miejsce w rekreacyjnym torze przeszkód⁴⁰.

Na obszarze nizinnym i bez większych tradycji narciarskich, jakim było województwo sieradzkie, rozwój turystyki narciarskiej w latach 1975–1998 był uzależniony od pasji i zaangażowania amatorów „białego szaleństwa”. W okresie tym turystyka narciarska na obszarze województwa sieradzkiego była upowszechniana przez Klub Narciarski Oddziału PTTK w Zduńskiej Woli i Wojewódzkie Zrzeszenie LZS w Sieradzu. Przy czym członkowie Klubu Narciarskiego swoją działalność koncentrowali na organizacji corocznych wyjazdów w góry na obozy narciarskie. Początkowo turnusy były organizowane w schroniskach krajowych. Po otwarciu granic w latach dziewięćdziesiątych XX wieku odbywały się w Czechosłowacji a następnie w Czechach i Słowacji. Natomiast główną formą działalności Wojewódzkiego Zrzeszenia LZS w Sieradzu w zakresie upowszechnienia turystyki narciarskiej była organizacja i udział w ogólnopolskich i międzynarodowych rajdach narciarskich (turystyka kwalifikowana).

Bibliografia

A. Źródła

I. Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Łodzi – Oddział w Sieradzu

Urząd Statystyczny w Sieradzu z lat 1975–1998

Urząd Wojewódzki w Sieradzu z lat 1975–1998

Składnica Akt Oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Zduńskiej Woli

II. Kroniki i księgi pamiątkowe

Kronika Rady Powiatowej Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Sieradzu z lat 1964–1975.

³⁹ „Nad Wartą” 1986, nr 10, s. 12; „Wiadomości Sportowe” 1986, nr 8, s. 2; „Wiadomości Sportowe” 1990, nr 7–8, s. 2.

⁴⁰ Kronika Sekcji Turystycznej LZS przy Zespole Szkół Rolniczych w Sędziejowicach z lat 1990–1999, b. pag.

Kronika Rady Wojewódzkiej Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Sieradzu 1975–1989.

Kronika Sekcji Turystycznej LZS przy Zespole Szkół Rolniczych w Sędziejowicach z lat 1985–1989.

Kronika Sekcji Turystycznej LZS przy Zespole Szkół Rolniczych w Sędziejowicach z lat 1990–1999.

III. Źródła drukowane

Informacja o stanie realizacji „Programu Rozwoju Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki w Województwie Sieradzkim”.

Ocena obsługi ruchu turystycznego i stanu bazy na terenie województwa sieradzkiego.

Sprawozdanie z wykonani „Programu Rozwoju Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki do 1985 roku”.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego i działalności programowej i turystycznej Oddziału Okręgu PTKK w Sieradzu za 1975 rok.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1976 rok.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1977 rok.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1978 rok.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1979 rok.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1982 rok.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1983 rok.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1984 rok.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1986 rok.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału Wojewódzkiego PTKK w Sieradzu za 1987 rok.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1991 rok.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1992 rok.

Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1993 rok.

- Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1994 rok.
- Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1995 rok.
- Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1996 rok.
- Sprawozdanie zbiorcze ze stanu organizacyjnego oraz działalności programowej i turystycznej Zarządu Oddziału PTKK w Zduńskiej Woli za 1997 rok.

IV. Prasa

- „Głos Robotniczy”, Łódź 1975–1980
- „Nad Wartą”, Sieradz 1980–1998
- „Wiadomości Sportowe”, Warszawa 1975–1998

B. Literatura

- Chmiel A., *Turystyka w Polsce w latach 1945–1989*, Warszawa 2007.
- Domagała K., *Nasza mała ojczyzna. Popularna historia osady Skomlin i jej okolicy*, Skomlin 2007.
- Drażdzewski S., *Ludowe Zespoły Sportowe*, Warszawa 1974.
- Gaj J., *Dzieje turystyki w Polsce*, Warszawa 2008.
- Gaj J., *Zarys historii turystyki w Polsce*, Warszawa 2003.
- Gaj J., Hądzelek K., *Dzieje kultury fizycznej w Polsce*, Poznań 1997.
- Kapłon J., *Karpackie Towarzystwo Narciarzy we Lwowie – zarys dziejów*, [w:] L. Rak, E. Małolepszy (red.), *Narciarstwo polskie 1888–2008*, Jasło 2009.
- Kapłon J., *Tatrzańskie Towarzystwo Narciarzy w latach 1910–1951 – zarys dziejów*, [w:] L. Rak (red.), *Sporty zimowe w tradycji polskiej kultury fizycznej*, Częstochowa 2011.
- Krygowski W., *Dzieje Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego*, Warszawa – Kraków 1988.
- Kozłowski J., *Opowieści z miasta nad Brodnią, Zduńska Wola* 2005.
- Kozłowski J., *Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (40-lecie Oddziału w Zduńskiej Woli). Klub Narciarski (30 lat narciarskiej emocji)*, Zduńska Wola 1996.
- Małolepszy E., *Rola i znaczenie turystyki w działalności Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Polsce w latach 1989–2010*, [w:] T. Drozdek-Małolepsza, J. Rodziewicz-Gruhn (red.), *Z dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce*, t. 2, Częstochowa 2011.
- Mazur M., *50 lat LZS, Piotrków Tryb.* 1997.
- Mazur M., *Ludowe Zespoły Sportowe w regionie łódzkim w latach 1946–2006*, Radomsko 2006.
- Rak L., *Stanisław Barabasz – ojciec polskiego narciarstwa?*, [w:] L. Rak, E. Małolepszy (red.), *Narciarstwo polskie 1888–2008*, Jasło 2009.

- Rak L., *Wybrane kierunki działalności Towarzystwa Krzewienia Narciarstwa w latach 1932–1939*, [w:] R. Urban, L. Nowak, A. Kowalczyk (red.), *Kultura fizyczna w czasach zaborów i w drugiej Rzeczypospolitej*, Gorzów Wielkopolski 2012.
- Wiecheć M., Wiecheć A., *Początki narciarstwa w „Sokole” w Polsce*, [w:] J. Rodziewicz-Gruhn, E. Małolepszy (red.), „Prace Naukowe WSP w Częstochowie. Seria: Kultura Fizyczna”, z. 5, Częstochowa 2003.

Abstract

Contribution to the History of Ski Tourism in the Province of Sieradzkie in the Years 1975–1998

Ski tourism on the territory of the sieradzkie province in the years 1975–1998 was associated with two social organizations: Polish Tourist and Sightseeing Association and Association of Rural Sports Teams. As part of Polish Tourist and Sightseeing Association ski tourism in the province of sieradzkie was promoted by a Ski Club operating within the structures of the Association Branch in Zduńska Wola. In the years 1975–1998 each year members of the Ski Club organized trips to the mountains on ski camps. Initially, the stays were organized in national hostels. After the borders “opened” in 1990s they took place in Czechoslovakia and then in the Czech Republic and Slovakia. In turn, the main activity of the Provincial Association of Rural Sports Teams in Sieradz within the scope of promotion of ski tourism was organization of and participation in tourist events. In the years 1975–1998 the members of the association took an active part in all-Poland and international skiing rallies, among others: All-Poland Peasants’ Skiing Rally in Rajcza (international since 1993) and LZS All-Poland Skiing Rally of Podhale in Biały Dunajec.

Keywords: skiing, tourism, Sieradz Voivodeship.